

Nærings- og fiskeridepartementet

Høringssvar fra Norsk Gartnerforbund – Endringer i lov om god handelsskikk i dagligvarekjeden

Norsk Gartnerforbund (NGF) organiserer produsenter av grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter. Dagligvarekjedenes forretningspraksis påvirker direkte våre medlemmers rammevilkår og norsk grøntproduksjon. NGF støtter å styrke loven om god handelsskikk for å gjenopprette balanse i forhandlingsmakt, sikre redelige og forutsigbare avtaler og harmonisere regelverket med EUs UTP-direktiv.

Kjedemakt og markedskonsentrasjon

Det norske dagligvaremarkedet er sterkt konsentrert: tre kjedegrupper kontrollerer over 96 % av markedet. Dette gir uforholdsmessig makt gjennom hele verdikjeden. Små og nye produsenter mangler reelle alternative avsetningskanaler, og verdikjedene fremstår som lukkede fra varemottaker/grossist til detaljist. Loven må motvirke misbruk av dominerende posisjoner. I tillegg bør det vurderes strukturelle grep, etter modell fra sektorregulering i telesektoren, for aktører med sterk markedsstilling. Et mer balansert marked gagnar både produsenter og forbrukere.

Salg med tap og krysssubsidiering

Krysssubsidiering mellom varegrupper har tre hovedkonsekvenser:

- **Urettferdig fordeling av verdiskaping:** frukt og grønt har jevnt over høyere marginer enn de fleste andre produktgrupper og finansierer i praksis priskutt på andre varer; marginene samles i handelen, mens produsentleddet får svekket lønnsomhet.
- **Helseskadelige insentiver:** kjøtt og sukkerholdige varer blir kunstig billige, mens grønnsaker holdes relativt dyre; prisstrukturen påvirker forbrukernes valg i feil retning sett fra et helse- og samfunnsøkonomisk perspektiv.
- **Konkurransesvridning og etableringshindring:** salg med tap på lokkevarer kan presse ut mindre konkurrenter og gi de tre store rom til å ta høyere priser på andre produkter.

NGF mener muligheten for salg med tap bør begrenses. Flere EU-land begrenser salg av landbruksvarer under innkjøpspris. Dette bør utredes i Norge. Dagligvaretilsynet bør kunne føre tilsyn med systematisk salg med tap og definere dette som urimelig handelsskikk når praksisen skader produsenter eller konkurranse. Loven bør innføre aktsomhetsplikt: kjedene må dokumentere at ekstreme priskutt ikke finansieres gjennom urimelige vilkår overfor produsentleddet eller urimelig høye marginer i andre kategorier. Ved gjentatt salg under kost må tilsynet kunne kreve kalkyler som viser finansiering. Alternativt kan loven forby salg

av landbruksbaserte matvarer under innkjøpspris, med snevre unntak (datovarer, sesongtopper for å unngå svinn). Myndighetene bør følge tett med på priskampanjer og

marginfordeling; et tettere samarbeid mellom Dagligvaretilsynet og Konkurransetilsynet kan avdekke rovprisstrategi og marginpress.

Rabatter, felles markedsføring og avtalebetingelser

Store verdioverføringer skjer gjennom rabatter, bonuser og felles markedsføring. Dagens praksis oppleves ofte som urimelig og lite transparent. Joint marketing-beløp kan være betydelige, men gjenytelsen er ofte uklar og kan fungere som avgifter. Loven bør ha en generell forbudsbestemmelse mot urimelige avtalevilkår for å fange opp omgåelser av spesifikke regler.

Grossistledd, markedsadgang og alternative verdikjeder

Nesten all distribusjon går gjennom de store kjedenes egne fullsortimentsgrossister. I frukt og grønt står BAMA Gruppen for om lag 65 % av distribusjonen, mens Coop forsyner egne butikker; resultatet er langt på vei duopol. Dette er sårbart for produsenter og forsyningssikkerhet. NGF støtter tilgangsplikt til grossist- og distribusjonstjenester på ikke-diskriminerende, kostnadsbaserte vilkår, slik at uavhengige leverandører og detaljister kan kjøpe slike tjenester. Dette senker etableringsbarrierer og styrker produsenters forhandlingsposisjon. Dagligvaretilsynet bør kunne følge opp hele forsyningskjeden fra jord til bord.

Styrket tilsyn og markedsovervåkning – harmonisering med EU

Dagligvaretilsynet og konkurransetilsynet og må ha tilstrekkelige virkemidler: rask reaksjonsevne, høyere overtredelsesgebyr ved brudd, og et fagmiljø som overvåker priser og markedsforhold. Systematisk overvåkning på produktnivå (marginfordeling, prisutvikling, importandeler, EMV-effekter) og et nasjonalt prisdatasystem med anonymiserte salgsdata kan gi nødvendig åpenhet. Dagligvaretilsynet bør få ressurser og fullmakter til å motta anonyme varsler, iverksette egne undersøkelser og stanse ulovlige vilkår/praksis med gebyr som virker avskrekkende. Norge bør harmonisere med EUs UTP-regler og vurdere å utvide lovens virkeområde til alle omsetningsledd eller innføre separat regelverk for primærleddets avtaler. Tilsynet må kunne håndheve urimelig handelspraksis i tidligere ledd for å sikre helhetlig regulering og hindre smutthull.

Konkrete forslag fra NGF

1. **Harmonisering med EU:** innarbeid UTP-reglene, utvid virkeområdet til hele verdikjeden (inkl. storhusholdning og primærledd), og presiser vernet av den svake part.
2. **Joint marketing:** alle overføringer fra produsent til kjede skal ha rimelig, dokumenterbart kostnadsgrunnlag; forskriftsfestet skriftlighet, åpenhet (registrering/rapportering), øvre grenser for omfang og krav om at rabatter kommer produsent og forbruker til gode.
3. **Salg under kost og krysssubsidiering:** forby systematisk salg med tap når hensikt/effekt er konkurranseskadelig; gi Dagligvaretilsynet mandat til å reagere ved krysssubsidiering som medfører urimelige vilkår for leverandører.

4. **Grossisttilgang og alternative kanaler:** pålegg dominerende grossister å tilby tjenester til uavhengige aktører på ikke-diskriminerende vilkår; sikre kostnadsbasert prising og likebehandling i forskrift.
5. **Alternative omsetningskanaler:** forenkle og eventuelt stimulere nye og lokale kanaler slik at nyetablerte, lokalmat og nisjeprodukter enklere når markedet.
6. **Styrking av tilsyn:** bevar et selvstendig Dagligvaretilsyn, utvid mandatet til hele verdikjeden, og gi ressurser/hjemler for egeninitierte undersøkelser, anonyme tips og effektive sanksjoner.

Gjennomføring av disse tiltakene vil gi bedre balanse i dagligvaresektoren. Flere virkemidler må også effektueres gjennom annet regelverk og via Konkurransetilsynet. En lov om god handelsskikk med tydelige forbud og påbud, støttet av et kraftfullt tilsyn, gir norske frukt- og grøntprodusenter tryggere rammer for konkurranse og forhandling. Dette vil også gi rikere vareutvalg, mer innovasjon og mer forutsigbare og rettferdige priser. Målet er «riktige priser til forbruker og en fair share til produsent». Dette vil bidra til økt norskandel, styrket selvforsyning og beredskap, i tråd med Stortingsmelding 11 om selvforsyning og totalberedskapsmeldingen.

NGF er bekymret for dagens situasjon, der kjedemakten presser marginene i grøntnæringen og hemmer norsk frukt- og grøntproduksjon. Vi trenger regler som styrker grøntsektoren og sikrer sunn konkurranse i alle ledd. NGF står til disposisjon for videre dialog og utdyping. Vi håper endringene som vedtas, gir mer åpenhet, konkurranse og balanse, slik at norske gartnere og bønder får en rettmessig andel av verdiskapingen og insentiv til å satse videre – til beste for produsenter, forbrukere og samfunnet i stort.

Med vennlig hilsen
Morgan Andersson
Generalsekretær
Norsk Gartnerforbund